

УДК 343.131

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2022.34>*О. М. Дуфенюк**orcid.org/0000-0001-6529-4036**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1**Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції**Львівського державного університету внутрішніх справ*

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ МЕГАТРЕНДІВ НА НАУКУ ТА ПРАКТИКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Постановка проблеми. Останнім часом лунають голоси про завершення ери глобалізації, про те, що «вона себе вичерпала», тому «вмирає», і цей процес невідворотний, що матиме наслідком діаметрально протилежний вектор розвитку людської цивілізації від глобалізму до регіоналізму, вокалізму чи навіть ізоляціонізму [1, с. 3]. Утім, якщо й припустити, що авторитет глобалізації десь похитнувся, це зовсім не означає, що в світі відсутні глобальні мегатренди – довготривалі тенденції, які впливають на великі групи людей, регіони або увесь світ, провокують глобальні наслідки й суттєвий вплив на формування нових траєкторій еволюції значного кола суспільних відносин [2, с. 13]. Глобалізація не оминула злочинності, яка чимало «інвестує» в своє інноваційне забезпечення, використовує економічні, кліматичні, соціальні та інші мегатренди як відкриття для себе нових можливостей для реалізації протиправних задумів (наприклад, війна і велика міграція вразливих категорій населення, переважно жінок та дітей, провокують до активізації торгівців людьми [3]). Існування глобальних змін у кримінальному середовищі підтверджують фахівці [4, с. 5; 5]. Отже, про «смерть глобалізму» говорити передчасно.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведені пошуки наукових досліджень в українській теорії права, кримінально-процесуальній науці не дали результатів. Винятком може слугувати публікація М. Козюбри «Загальнотеоретичне правознавство в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій» (2017) [1]. Більшість вчених-процесуалістів та вчених-криміналістів концентруються на питаннях функціонування окремих правових інститутів, засад, засобів та методів, а в кращому випадку окремих мегатрендів (наприклад, широко обговорюється проблематика цифровізації кримінального провадження), однак цього видається мало, адже відсутня загальна картина, в якій вибудовується сучасна модель кримінального провадження. З огляду на сказане, джерельну основу дослідження склали аналітичні документи щодо глобальних трендів до 2030, 2040, 2045 років [6; 7; 8], а також дві важ-

ливі праці, які мотивували до глибшого пізнання питання впливу мегатрендів на сферу кримінального провадження: Л. Федулової [2] та Т. Пояркової [9].

Мета статті полягає у з'ясуванні переліку найбільш впливових глобальних тенденцій, які вимагають адаптації системи кримінального провадження до нових умов функціонування, а також визначенні завдань для науки і практики щодо оптимізації цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Концепт «мегатренди» був запропонований Дж. Нейсбітом для складання загального уявлення про майбутнє на основі аналізу масиву доступної інформації з метою знаходження того, що могло б визначити життя цілої країни у певній темпоральній перспективі; вивчення симптомів, вибудовування образу можливих змін; складання мозаїки загальної картини світу [9, с. 50]. Прогнозуючи альтернативи майбутнього, ми не можемо бути абсолютно впевненими, але завтрашній день буде наслідком сьогоднішнього дня, тому підказки щодо того, яким воно буде, можна визначити вже зараз. Мегатренди – це «стратегічні сили, які формують наше майбутнє у спосіб, подібний до льодовика, що повільно рухається: люди не можуть їх легко повернути назад» [6, с. 6-7].

Глобалізація у сфері кримінального провадження сьогодні дає можливість говорити про один об'єкт та предмет правового дослідження з різних проєкцій різних правових систем; виробити уніфіковані методологічні підходи до кримінальної процесуальної діяльності, моделі управління в системі кримінального правосуддя; стандартизувати практику проведення початкових дій на місцях виявлення кримінальних правопорушень, виконання судових експертиз, проведення процесуальних дій; вивчити передовий досвід застосування певних процесуальних інститутів, виявити ризики з цим пов'язані; спільно шукати шляхи подолання глобальних викликів, які впливають на сферу правосуддя.

На підставі вивчення даних [6; 7; 8] та з урахуванням власних спостережень щодо існуючих тенденцій розвитку права в демократичному

суспільстві у таблиці 1 запропоновано узагальнені дані щодо самих мегатрендів, домінантних сфер впливу, потенційних ризиків з ними пов'язаних, результатів та завдань, які актуалізуються в рамках кримінального провадження.

Одним із найбільш потужних мегатрендів, сила якого не згасає кілька десятиліть на європейському континенті, є гуманізація кримінального провадження. Йдеться про мегатренд, який можна проілюструвати висловом М. Козюбри в одній із публікацій про «олюднення» правової науки, посилення її зв'язків з цінностями [10, с. 3]. Гуманістична парадигма зміщує акценти від державоцентризму до антропоцентризму, до верховенства права. М. Козюбра наголошує, що така людиноцентристська переорієнтація «має не тільки суттєве світоглядно-методологічне значення для вивчення загальної теорії права, а й відкриває набагато ширші можливості для пошуку права в процесі практичної юридичної діяльності». Складність, значна кількість, суперечливість і хаотичність нормативно-правового матеріалу призводить до того, що без орієнтації на людину, як найвищу конституційну цінність, «юрист-практик, навіть досвідчений, не кажучи вже про початківця, ризикує або заплутатися в нормативному лабіринті остаточно, або приймати рішення, що ґрунтуються на букві суперечливого чи й зовсім застарілого закону, тобто ставати на формально-догматичну позицію» [11, с. 4]. В правозастосовній практиці гуманістична парадигма транслюється через гуманістичний зміст завдань, засад, форми кримінального провадження, через застосування оцінних понять [12].

Відновне правосуддя як соціальна практика розпочало свій еволюційний рух у 70-х роках минулого століття у відповідь на панівну тенденцію визнання системи кримінального правосуддя надмірно жорсткою, яка до того ж не була ефективною ані в питанні протидії злочинності, ані в питанні реабілітації правопорушників. Креаціоністи цієї концепції передбачали, що за умови створення сприятливого середовища потерпілі та їх кривдники можуть зустрітися і досягнути згоди, взаєморозуміння [13, с. 3]. І хоча відновне правосуддя не є панацеєю від усіх бід і також зазнає критики, вирішення конфліктів в рамках кримінального провадження за допомогою медіації стало надбанням демократичного суспільства [14].

Майже два десятиліття тому в Копенгагені на Всесвітньому саміті соціального розвитку було підтверджено, що соціальна інтеграція є однією з ключових цілей соціального розвитку. Йдеться про створення «суспільства для всіх». Завдяки соціальній інклюзії можливе творення середовища, яке є безпечнішим, стабільнішим і спра-

ведливішим [15, с. iii]. Відтоді цей мегатренд стрімко поширив свій вплив і сьогодні про інклюзію мовиться в освітній, соціальній, фінансовій сферах. Пошуки в українській правовій доктрині поняття «правової інклюзії» дозволяють зробити висновок про те, що такий концепт ані в контексті теорії права, ані в контексті кримінального процесуального права не розглядається. Водночас слід визнати, що більшість важливих елементів правової інклюзії активно розробляються і знайшли своє закріплення на теоретичному, законодавчому і практичному рівнях. Традиційно інклюзія асоціюється з осами, які мають особливі потреби, але це надто вузьке трактування. Можна визначити, що *правова інклюзія – це напрям гуманітарної політики держави, який ґрунтується на засаді «суспільство для всіх» і передбачає вжиття заходів для забезпечення соціальної інтеграції в частині реалізації прав, свобод, законних інтересів, посиленні гарантій доступу до правових продуктів та послуг, доступу до професії в сфері права, а також для подолання соціальної ексклюзії осіб, які у конфлікті з законом.*

Правова інклюзія у кримінальному провадженні відповідно є різновидом загальноправової інклюзії, і виявляється в наступних аспектах: (1) *посилення соціальної інтеграції в рамках кримінального провадження* (гарантування рівності, заборона дискримінації, посилення захисту вразливих категорій осіб, надання безоплатної правової допомоги, забезпечення інклюзивності будівель та споруд інституційної інфраструктури кримінального провадження тощо); (2) *посилення доступності до юридичної професії, пов'язаної із виконанням кримінально-процесуальних функцій* (йдеться про доступ до службових портфелів суб'єктів процесуальної діяльності, тобто доступність до юридичної професії для обрання кращих з кращих, ширшого залучення жінок [16; 17; 18]; (3) *подолання соціальної ексклюзії (відчуження, виключення) у сфері кримінального провадження* (по-перше, запобігання соціальній ексклюзії особи, яка ще не засуджена, наприклад, через презумпцію невинуватості, по-друге, запобігання соціальній ексклюзії правопорушників, наприклад, через застосування інструментів відновного правосуддя як ідеології примирення потерпілого з підозрюваним, обвинуваченим). Сказане означає, що правова інклюзія як в загальнотеоретичному, так і в кримінально-процесуальному контекстах не просто є даниною сучасним глобальним трендам, але необхідністю в багатоманітному суспільстві, концепцією, яка закладає основи для досягнення більшої соціальної гармонії та справедливості.

Питання конвергенції правових системи неодноразово потрапляли у фокус уваги українських вчених. Як слушно зазначає О. Волошенюк, ця

Таблиця 1

**Вплив глобальних мегатрендів на науку та практику кримінального провадження,
розроблено авторкою**

Глобальний мегатренд	Домінантна сфера впливу	Потенційні ризики впливу	Результат, прогноз, завдання для науки і практики
Глобальні правові тренди			
Гуманізація кримінального провадження	засади кримінального провадження зміна доктринальних підходів	абстрактність концепту гуманізму як методології практичної діяльності може стати завадою для її реалізації, ігнорування засади на рівні практики	– втілення засади верховенства права як засади кримінального провадження; рівності, розумності строків і т.д. – визнання судової практики ЄСПЛ джерелом кримінального процесуального права тощо
Відновне правосуддя	вирішення правового конфлікту	гіпертрофоване застосування може спровокувати «торгівлю правосуддям» потенційна небезпека підміни справедливості ситуаційною вигодою	– впровадження інституту угоди про примирення та угоди про визнання винуватості; – розвиток інституту медіації в кримінальному провадженні тощо
Правова інклюзія	засади кримінального провадження застосування окремих процесуальних інститутів діяльність органів досудового розслідування та судових органів	залежність ступеня забезпечення від практики	– створення системи гарантій доступу до справедливого правосуддя для всіх членів суспільства – посилення гарантій захисту вразливих категорій населення, наприклад, надання безоплатної правової допомоги; впровадження кримінального провадження, дружнього до дитини тощо – заборона дискримінації – забезпечення доступу до юридичної професії
Конвергенція правових систем, уніфікація стандартів та практик	засади кримінального провадження	проведення хаотичних реформ, копіювання інститутів без урахування локального контексту	– уніфікація судової практики на основі правових позицій, викладених у прецедентній практиці ЄСПЛ, а також рішеннях ВС, КСУ – уніфікація підходів до стандартизації криміналістичних засобів та методів, акредитації лабораторій, сертифікації підготовки криміналістів, експертів, судових медиків і т.д.
Збільшення обсягу правових знань, даних, прецедентів, норм, інститутів	діяльність органів досудового розслідування та судових органів	утворення значних обсягів правової інформації, в якій важко орієнтуватися	– оптимізація роботи аналітичних підрозділів – уніфікація слідчої, оперативної, прокурорської, судової практики – спеціалізація суб'єктів процесуальної діяльності, удосконалення інформаційної компетентності персоналу – розробка та впровадження нових аналітичних систем, спеціалізованих алгоритмів дій, у тому числі роботи з «великими даними» для вирішення завдань кримінального провадження
Глобальні соціальні тренди			
Урбанізація	діяльність органів досудового розслідування та судових органів	переміщення населення до міст зменшує навантаження суб'єктів процесуальної діяльності та істотно збільшує його в тих точках, де населення релокується і під впливом цього чинника змінюється криміногенна ситуація	– прогнозується розробка механізмів реагування на «міграційний тиск» для відновлення балансу; – формування більш гнучкої моделі управління, реорганізації

Продовження таблиці 1

Міграція	діяльність органів досудового розслідування та судових органів	збільшення міграційного тиску під впливом різних чинників (екологічних, демографічних, економічних, безпекових і т.д.), що змінює криміногенну ситуацію і може стати причиною збільшення навантаження	– прогнозується розробка механізмів реагування на «міграційний тиск» для відновлення балансу – формування більш гнучкої моделі управління, реорганізації – посилення міжнародної співпраці щодо кримінальних правопорушень, вчинених мігрантами, та/або кримінальних правопорушень, вчинених щодо мігрантів
Цифровізація	діяльність органів досудового розслідування та судових органів	– зростання кіберзагроз, вразливість у кіберсфері – звуження сфери конфіденційності	– розвиток наукових засад і практики роботи з «цифровими доказами» – автоматизація, оптимізація процесів, менеджменту справ – інновації в криміналістичній діяльності – обмін досвідом, даними, технологіями
Соціальна комунікація (мережі)	діяльність органів досудового розслідування та судових органів	– вразливість у кіберсфері – звуження сфери конфіденційності	– збільшення інструментів для збору інформації з відкритих джерел – використання соціальних мереж для комунікації, викликів та повідомлень – обмін досвідом, даними, технологіями
Глобальні безпекові виклики			
Тероризм та організована транснаціональна злочинність, кіберзагрози	засади кримінального провадження діяльності органів досудового розслідування та судових органів	– вразливість перед загрозами зростання впливу терористичних організацій, організованої злочинності – звуження сфери конфіденційності	– новелізація законодавства з урахуванням потреби протидіяти загрозам – посилення міжнародної співпраці в рамках кримінального провадження – обмін досвідом, даними, технологіями
Пандемія	діяльність органів досудового розслідування та судових органів реалізація окремих процесуальних прав	– вразливість перед загрозами масового ураження вірусним захворюванням – превалювання публічного інтересу над приватним в умовах жорстких карантинних заходів	– встановлення тимчасових обмежень, пов'язаних із необхідністю дотримання карантинних норм та забезпечення безпеки суб'єктів процесуальної діяльності – обмін досвідом, даними, технологіями
Війна, військові конфлікти	засади кримінального провадження діяльність органів досудового розслідування та судових органів реалізація окремих процесуальних прав застосування окремих правових інститутів	– вразливість перед загрозами порушення міжнародного гуманітарного права – посилення міграції населення, зміни демографічної картини у зв'язку з військовою агресією, окупацією територій, активними бойовими діями – превалювання публічного інтересу над приватним в умовах воєнного стану	– новелізація законодавства з урахуванням потреби виконувати завдання кримінального провадження в умовах агресивної війни – посилення міжнародної співпраці в рамках кримінальних проваджень, пов'язаних із воєнними злочинами – посилення міжнародної співпраці в рамках діяльності Міжнародного кримінального суду, створення спеціального трибуналу – розвиток «воєнної криміналістики» – розвиток концепту «держава-злочинець», «держава-терорист» – обмін досвідом, даними, технологіями

тенденція є всеохоплюючою, охоплює різні сфери правового регулювання, впливає на правову ідеологію та юридичну практику і на рівні окремих держав, і на рівні міждержавних товариств, визначає конфігурацію сучасного міжнародного правопорядку в цілому, а сутність її полягає в тому, що «окремі

правові ідеї, норми та інститути поступово проникають в інші правові системи та ніби вплітаються в тканину національного права, стаючи невід'ємною часткою» [19, с. 3-4]. Безперечно, ключовим аргументом доведення конвергенції у сфері кримінального процесуального права є приєд-

нання української спільноти до міжнародних актів, які гарантують верховенство права, захист фундаментальних прав і свобод людини; взяття на себе зобов'язання впроваджувати відповідні реформи; гармонізувати та уніфікувати законодавство. Схожі процеси зближення спостерігаються на рівні науково-технічного забезпечення криміналістичної, експертної діяльності в рамках кримінального провадження. Йдеться про уніфікацію стандартів роботи на місці вчинення кримінальних правопорушень, тактики процесуальних дій, акредитації криміналістичних лабораторій за єдиними критеріями і вимогами тощо [20, с. 230-231].

Правова інформація у сфері кримінального процесу постійно примножується. Щороку з'являються численні зміни, доповнення, нові норми закону; видаються накази, інструкції, роз'яснення, узагальнення, листи; розробляються методики нові досліджень доказів; розширюється оперативна, слідча, прокурорська, експертна, судова практика ЄСПЛ, ВС, місцевих судів, виклад правових позицій, коментарів, публікацій; збільшується кількість аналітичних звітів і статистичних даних. Сто років тому курс криміналістики охоплювався лише одним, першим в історії, посібником Г. Гросса, а сьогодні підручників та посібників цього профілю вже тисячі. Каталізатором стрімкого зростання інформації став розвиток цифрових технологій. З кожним десятиліттям обсяги цифрової інформації зростають і аналітики прогнозують тільки посилення цієї тенденції до 2045 року (див. рис. 1).

Сьогодні значна частина правової інформації завантажена на електронні платформи, що забез-

печує швидкий доступ та інструменти обробки всім зацікавленим та/або уповноваженим суб'єктам.

Водночас збільшується кількість інформації про злочинність (наприклад, білінгові дані, геоінформаційні дані, дані моніторингу банківських рахунків, дані з відкритих джерел тощо), що вимагає від органів досудового розслідування, оперативних підрозділів, експертних служб опанування нових компетентностей аналітичної роботи. Набуває ваги концепція Big Data, появу якої пов'язують з датою 4 вересня 2008 р., коли вийшов тематичний номер журналу Nature, в якому обговорювалися питання бурхливого зростання глобальних даних та їхньої ролі у науці й суспільстві. Власне тоді було вперше звернено увагу на зміну відношення до даних, як до ресурсу на рівні «природних копалин» [21, с. 35]. Все вище сказане змушує замислитися над стратегією адаптації науки і практики кримінального провадження до умов нової реальності. Це, передусім, оптимізація роботи аналітичних підрозділів, уніфікація практики, посилення спеціалізації суб'єктів процесуальної діяльності, удосконалення інформаційної компетентності персоналу, розробка та впровадження нових аналітичних інформаційних систем, інновацій в криміналістичній діяльності.

Населення мігрує під впливом різних чинників: економічних, кліматичних, екологічних, соціальних; безпекових. Розвиток транспортних технологій, інтеграційні процеси сприяють мобільності робочої сили, туризму. За деякими оцінками за збереження існуючої динаміки до 2050 р. міжнародна міграція сягне 405 млн. осіб [22, с. 56]. Урбанізація передбачає приріст місь-

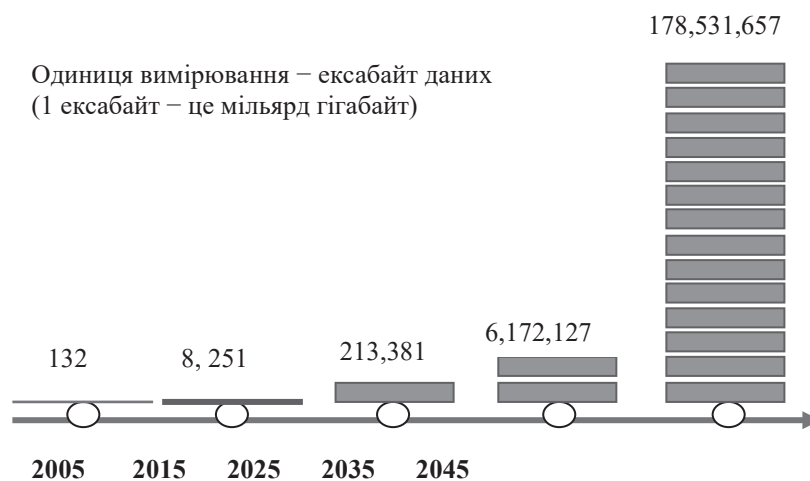

Рис. 1. Динаміка зростання обсягу інформації, що зберігається в цифровому вигляді, складено авторкою за даними джерела [8, с. 56]

кого населення через внутрішні регіональні міграційні процеси.

Масовий характер переміщення людей суттєво впливає на всі сфери суспільного життя в точці релокації. Змінюється соціально-демографічна структура, змінюється криміногенна ситуація, змінюється навантаження на територіальні органи досудового розслідування, прокуратури та судів. Економічні дослідження доводять, що мігранти можуть дати імпульс для розвитку економіки в країнах-реципієнтах, але разом з тим зростають витрати, пов'язані з організацією видачі дозволів, так і витрати стосовно затримання, утримання та депортації правопорушників до країн-донорів за порушення встановлених правових норм [23, с. 6]. Міграція може посилити соціальну конфліктність. Причинами можуть стати суперечності між іммігрантами та місцевим населенням через дискримінацію, через невдоволення корінного населення заняттям іноземцями робочих місць [23, с.7]. Кримінальні правопорушення можуть вчиняти самі мігранти (наприклад, незаконний перетин кордону, контрабанда, торгівля зброєю, наркотиками тощо) і кримінальні правопорушення можуть вчинятися щодо мігрантів (наприклад, торгівля людьми, кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я, розпалювання ворожнечі та дискримінація, кримінальні правопорушення проти власності). Ще в квітні 2010 р. у Сальвадорі відбувся XII Конгрес ООН з питань боротьби зі злочинністю та кримінального правосуддя, де головною темою було визначено розробку комплексної стратегії для відповіді на глобальні виклики серед яких розглядалися заходи з протидії незаконному ввезенню мігрантів і торгівлі людьми і зв'язку з транснаціональною організованою злочинністю, а також заходи попередження злочинності та кримінального правосуддя в боротьбі з насильством щодо мігрантів, зокрема робітників-мігрантів та членів їхніх сімей [24, с. 139-140]. Очевидно, що в таких умовах перед територіальними органами поліції та системою кримінального правосуддя постають нові завдання – виявити гнучкість в адаптації до «міграційного тиску» на інституційну інфраструктуру, розробити систему реагування, підсилення спроможностей органів досудового розслідування, прокуратури, оперативних та експертних підрозділів, судів ефективно виконувати свої функції, посилення міжнародної співпраці у цьому напрямку.

Глобальна тенденція розвитку соціальної комунікації також впливає на науку і практику кримінального провадження [25; 26]. За деякими даними, сьогодні користувачі Facebook публікують приблизно 510 млн. коментарів кожні 60 секунд. Понад 2 мільярди людей щодня використовують Facebook, Messenger, Instagram або

WhatsApp. Користувачі Twitter публікують приблизно 500 мільйонів твітів на день, тобто 200 мільярдів твітів на рік, тоді як користувачі Instagram створюють ще 95 мільйонів публікацій в день. Майже 75% людей мають свої профілі на кількох платформах (Facebook, Instagram, Twitter, YouTube, LinkedIn та ін.) [27]. Сьогодні кількість користувачів соціальних медіа перетнула межу 3 млрд. Зрозуміло, що у цьому шаленому потоці повідомлень існує велика частка таких публікацій, які прямо чи опосередковано пов'язані з кримінальними подіями та можуть мати значення для кримінального провадження. Відтак нове покоління правоохоронців повинно бути готовим використовувати цей ресурс для реалізації завдань кримінального судочинства. Підтвердженими є іноземний досвід ефективного використання такої інформації при розслідуванні грабежів, викрадення дітей, сексуального насильства, домашнього насильства, тероризму, викриття діяльності організованих злочинних груп та злочинних організацій [28, с. 8; 29].

Узагальнення численних досліджень та виступів практиків дозволяють з упевненістю констатувати, що у ближчій перспективі, не зважаючи на існуючі ризики, неминуче відбуватиметься модернізація досудового розслідування і судового провадження, криміналістичної та експертної діяльності під впливом мегатренду цифровізації. Це дозволить алгоритмізувати процеси управління, мігрувати комунікації на цифрові платформи, оптимізувати доступ до інформації та віртуальний діалог для суб'єктів процесуальної діяльності та інших учасників кримінального провадження, адаптувати систему доказів і загалом процесу доказування до нових реалій цифрової ери цивілізаційного розвитку суспільства.

Мегавиклики у сфері безпеки (тероризм та організована транснаціональна злочинність, кіберзагрози, пандемія, війна) мають спільну рису – боротьба та/або адаптація до нових загроз, як правило, веде до зміщення балансу в сторону надання переваги публічному інтересу в кримінальному провадженні. Навіть побіжна характеристики впливу цих мегавикликів потребує окремого дослідження, тож в зв'язку з обмеженим обсягом статті підведемо підсумки.

Висновки. Ефективне функціонування системи кримінального правосуддя в сучасних умовах неможливе без врахування глобальних змін. Найбільш впливові мегатренди можна розділити на (1) *правові* (гуманізація; відновне правосуддя; правова інклюзія; конвергенція правових систем, стандартів і практик; збільшення даних у сфері права), (2) *соціальні* (урбанізація, міграція, цифровізація, соціальна комунікація), (3) *безпекові* (тероризм та організована злочинність, пандемія, війна). Безперечно, можна

виокремити значно більше мегатрендів, а надану характеристику тих, які обговорювалися, не можна вважати вичерпною. Втім очевидно, що сьогодні в Україні синергія науки і практики в рамках кримінального провадження загалом відбувається з урахуванням глобальних тенденцій, їх синтезу, їх сплаву. Постійний моніторинг таких змін має залишатися пріоритетним завданням, як і активна розробка нових систем та моделей управління, реагування на виклики, формуванні нових запитів з метою актуалізації науки і практики кримінального провадження, корегування траєкторії розвитку криміналістичної, оперативної-розшукової, експертної, процесуальної діяльності.

Література

1. Козюбра М. І. Загальнотеоретичне правознавство в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Т. 193. С. 3–11.
2. Федуллова Л. І. Вплив глобальних мегатрендів на розвиток науки «державне управління». *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України*. 2019. Вип. 1. С. 12–22.
3. Дуфенюк О. Війна як додатковий виклик для системи протидії торгівлі людьми. Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції в умовах воєнного або надзвичайного стану: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 червня 2022 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 73–78.
4. Шепітько В. Ю. Криміналістика як система наукових знань в умовах глобальних загроз і трансформації злочинності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2018. Вип. 18. С. 4–9. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2018.01>.
5. Лисак К. О. Транснаціональна злочинність як деструктивний мегатренд сучасності в умовах глобалізації. *Географія та туризм*. 2011. Вип. 13. С. 208–214.
6. Gaub F. Global Trends to 2030. Challenges And Choices For Europe. April 2019. An Inter-Institutional EU Project. 52 p. URL: https://ec.europa.eu/assets/epsc/pages/espas/ESPAS_Report2019.pdf.
7. Global Trends 2040: A More Contested World. The National Intelligence Council. URL: https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/GlobalTrends_2040.pdf
8. Global Strategic Trends – Out to 2045. Strategic Trends Programme. 172 p. URL: https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/MinofDef_Global%20Strategic%20Trends%20-%202045.pdf.
9. Пояркова Т. К. «Мегатренди» – методологія дослідження кризового процесу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2010. Вип. 4. С. 49–54.
10. Козюбра М. І. Правознавство, наука, методологія: еволюція підходів до їхніх взаємозв'язків. *Наукові записки НаУКМА*. 2018. Т. 1. С. 3–8.
11. Козюбра М. І. Право і людина: лінії взаємозв'язків та тенденції розвитку. *Наукові записки НаУКМА*. 2015. Т. 168. С. 3–9.
12. Дуфенюк О. Актуалізація гуманістичних цінностей у ході кримінального провадження. *Право і суспільство*. 2014. № 1. С. 229–233.
13. Menkel-Meadow, Carrie J., Restorative Justice: What is it and Does it Work?. Georgetown Public Law Research Paper No. 1005485. Annual Review. 2007. URL: <https://ssrn.com/abstract=1005485/>.
14. Дуфенюк О. М. Потерпілий-медіатор-підозрюваний: дев'ять років практики посередництва в Україні. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 1. С. 29–38. DOI: 10.32518/2617-4162-2021-1-29-38.
15. Atkinson A. B., Marlier E. Analysing and measuring social inclusion in a global context. Economic and social affairs. United Nations. New York. 2010. 82 p. URL: <https://www.un.org/esa/socdev/publications/measuring-social-inclusion.pdf>.
16. Laffey A.E., Ng A. Diversity and Inclusion in the Law: Challenges and Initiatives. The legal profession remains one of the least diverse of any profession. How can we change it?. *American Bar Association*. May 02, 2018. URL: https://www.americanbar.org.translate.googleusercontent.com/translate/2018/diversity-and-inclusion-in-the-law-challenges-and-initiatives/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=wapp.
17. Judicial Diversity and Inclusion Strategy 2020 – 2025. Royal Courts of Justice. London. 2020. 24 p. URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/11/Judicial-Diversity-and-Inclusion-Strategy-2020-2025-v2.pdf>.
18. Inclusion in the UK legal market: why diversity really matters. *Financial Times*. URL: https://www.ft.com/partnercontent/best-lawyers/inclusion-in-the-uk-legal-market-why-diversity-really-matters.html?utm_source=TW&utm_medium=work&career&utm_content=paid.
19. Волошенюк О. В. Гармонізація та уніфікація законодавства як форми зближення правових систем. *Право і суспільство*. 2015. № 4 (4). С. 3–7.
20. Дуфенюк О. М. Експертиза у кримінальному провадженні за законодавством України та Польщі: порівняльне дослідження: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 272 с.
21. Кірей К. О. Розвиток і трансформація поняття «Big Data». *Вісник Черкаського державного технологічного університету*. 2019. № 1. С. 33–40.
22. Узун Ю. В. Управління міграційними процесами: глобальні та регіональні тенденції. *Політикус*. 2019. Вип. 2. С. 56–65.
23. Заволока Ю. М., Сідненко М. В., Івко А. В. Міграційні процеси у контексті глобалізації світової економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. С. 1–9. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.76.
24. Марисюк К., Слотвінська Н. Питання попередження злочинності щодо мігрантів у рішеннях XII Конгресу Організації Об'єднаних Націй з питань боротьби зі злочинністю та кримінального правосуддя 2010 р. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2018. № 894. С. 137–141.
25. Дуфенюк О. М. Епоха Facebook – нові виклики і нові можливості для поліції. Нові виклики в епоху постмодерну: зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті віце-президента Кримінологічної асоціації України, професора О. М. Литвака (м. Харків, 23 квіт. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2020. С. 164–166.
26. Дуфенюк О. М. Використання соціальних мереж у протидії злочинності – нові виклики і нові можливості. Кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство у контексті реформи кримінальної юстиції: матеріали науково-практичного семінару (22 травня 2020 р.) Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 56–61.

27. Is Social Media Evidence Too Much For Criminal Investigators To Handle? URL: <https://www.nuix.com/blog/social-media-evidence-too-much-criminal-investigators-handle>.

28. Abdalla A. Yayilgan S. A Review of Using Online Social Networks for Investigative Activities. SCSM. 2014. P. 3–12. URL: https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-07632-4_1.pdf.

29. Use of social network websites in investigations. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Use_of_social_network_websites_in_investigations

Анотація

Дуфенюк О. М. Вплив глобальних мегатрендів на науку та практику кримінального провадження. – Стаття.

Стаття присвячена формуванню комплексного погляду на проблему функціонування системи кримінального провадження в умовах глобальних мегатрендів. Проведений аналіз наукових досліджень та публікацій виявив, що в українській науковій доктрині це питання залишилося поза увагою вчених, хоча окремі глобальні тенденції в контексті кримінально-процесуальних відносин розглядалися у вузькоспеціалізованих дослідженнях. У цій статті авторка вперше намагається зібрати в одному дослідженні ті найбільш вагомі глобальні зміни, які впродовж кількох десятиліть зберігатимуть свій вплив на всі сфери суспільного життя, у тому числі на кримінальне правосуддя. Ніхто не знає, якою буде наука і практика кримінального провадження в майбутньому, але ці зміни відчутні вже сьогодні і ми можемо прогнозувати ризики, формувати нові моделі управління, розвивати певні стратегічні напрямки реформування інституційної інфраструктури кримінального провадження. Дослідження складається з двох частин. У першій частині у формі таблиці показано узагальнені дані дослідження. У другій частині коротко роз'яснюються ключові елементи. У висновках наголошується, що ефективне функціонування системи кримінального правосуддя в сучасних умовах неможливе без врахування глобальних змін. Найбільш впливові мегатренди можна розділити на (1) *правові* (гуманізація; відновне правосуддя; правова інклюзія; конвергенція правових систем, стандартів і практик; збільшення даних у сфері права), (2) *соціальні* (урбанізація, міграція, цифровізація, соціальна комунікація), (3) *безпекові* (тероризм та організована злочинність, пандемія, війна). Постійний моніторинг

мегатрендів у світі має залишатися пріоритетним завданням науки і практики. Це дозволить закласти надійний фундамент для адаптації кримінального провадження до нових умов, викликів та загроз.

Ключові слова: мегатренд, глобалізація, кримінальне провадження, кримінальне правосуддя, кримінальні правопорушення, протидія злочинам.

Summary

Dufeniuk O. M. Impact of global megatrends on the science and practice of criminal proceedings. – Article.

The article is devoted to the formation a comprehensive vision of the functioning of criminal proceedings in the conditions of global megatrends. The analysis of scientific research and publications showed that in the Ukrainian scientific doctrine, this issue was left out of the attention of scientists. At the same time, certain global trends in the context of criminal-procedural relations were considered in highly specialized studies. In this article, for the first time, the author tries to collect in one study the most significant global changes that will continue to have an impact on all spheres of social life, including criminal justice, for several decades. No one knows what the science and practice of criminal proceedings will be like in the future, but these changes are already felt today. We can predict risks, form new management models, develop certain strategic directions for reforming the institutional infrastructure of criminal proceedings. The study consists of two parts. The first part shows the summarized research data in the form of a table. The second part briefly explains the key elements. The conclusions emphasize that the effective functioning of the criminal justice system in modern conditions is impossible without taking into account global changes. The most influential megatrends can be divided into (1) *legal* (humanization; restorative justice; legal inclusion; convergence of legal systems, standards and practices; increasing data in the field of law), (2) *social* (urbanization, migration, digitalization, social communication), (3) *security* (terrorism and organized crime, pandemic, war). Stable monitoring of megatrends in the world should remain a priority task of science and practice. This will make it possible to lay a reliable foundation for adapting the criminal justice system to new conditions, challenges and threats.

Key words: megatrend, globalization, criminal proceedings, criminal justice, criminal offenses, fight against crimes.